

A január 28-án megnyílt
úton a szerző behatol az
alsó barlang ismeretlen
folyosójába

Felfedező úton

AZ AGGTELEKI „ALSÓBARLANGBAN”

Az olvasó, ha kicsit is figyelemmel kísérte az elmúlt években a barlangkutatás eseményeit, méltán csodálkozhat rajta, hogy a sajtóban, rádióban milyen gyakran olvasni, hallani újabb meg újabb nagyszabású barlangfelfedezésekről. 1952 óta, amikor e cikk írója először adott hírt a csodálatos aggteleki *Béke-barlang* felkutatásáról, szinte minden évben újabb diadalra vitték a szorgos kutatócsákányok az új alapokra helyezett magyar barlangkutatás ügyét. A tudományos kutató szerteágazó, pontos megfigyeléseivel, százakra menő kémiai vízvizsgálataival, sokszorosan ismételt és korszerűen értékelt vízfestéseivel s egyéb rendszeres méréseivel kimutatta az ismeretlen „mesevilágokat”, meghatározta a rejtett föld alatti cseppkőbirodalmak hollétét, rámutatott feltárásuk lehetőségére és módjára. S jöttek a lelkes amatőrök, diákok és turisták, hogy kapát és csákányt ragadva, kiássák a föld alatti csodavilágokat.

Íme, ezek a munkák azt igazolták, hogy a tudományos módszerek helyesek voltak. Az új barlangok sorra megnyíltak, s az ismeretlen felkutató ember lámpásával behatolhatott a föld mélyének millió és millió évek homályos múltjában, örök sötétségben alakult titkos szentélyeibe. A *jávorkúti-* és a *pénzpatoki víznyelő barlang*, az egerszögi *Szabadság-barlang*, a jósvalói *Vass Imre-* és a *Kossuth-barlang*, mind-mind egy-egy újabb állomás, újabb nagy diadal. Amikor mintegy 10 évvel ezelőtt először léptem le az Aggteleken az autóbusról, még-

csak álmodni sem mertem volna róla, hogy 10 év múlva büszkén írhatom meg a nagyvilágnak: *Aggteleket* számos lelkes kutatóbarátom segítségével a föld egyik legnagyobb barlangrendszer-központjává tettük.

Egy, csak egy barlang volt Aggtelek vidékén, amely dacosan állta a kutatók hosszú ostromát. Titkát féltve őrzőn, olyan mélyen elzárkózott a külvilágtól, hogy mindezideig hiábavalónak bizonyult minden feltárási kísérlet. Pedig ennek a barlangnak a létezéséről tudott legkorábban a tudomány, és ezt a barlangot ostromolta sok évtized valamennyi Aggtelek-kutatója. A régen ismert első aggteleki cseppkőbarlang, a *Baradla* alatt mélyen meghúzódó, úgynevezett „*Alsóbarlang*”-ról van itt szó.

Az aggteleki Baradla-barlang első kiváló kutatója, *Vass Imre*, már 1832-ben megjelent könyvében leírja, hogy a barlangban eltűnő patakviznek egy mélyebb, ismeretlen úton kell eljutnia a Jósvalón levő hatalmas Jósva-forrásig. Ebbe az alagútba azonban behatolni nem tudott. Érdekes, hogy őtána a barlangnak szinte valamennyi kutatóját hatalmába ejtette az Alsóbarlang megismerésének lázas vágya. *Vass Imrét* követően a legkitartóbban *Kessler Hubert*, kiváló barlangkutatónk kereste az Alsóbarlangot. A felső barlang számtalan, úgynevezett víznyelőjét kutatta át, bennük — sokszor az életveszéllyel is dacolva — kisebb-nagyobb mélységeikig sikerült is behatolnia, de a keresett célt nem tudta elérni. Kudarcai hatására

végül is az a meggyőződés alakult ki benne — miként „Az aggteleki barlangrendszer hidrográfiaja” című, 1938-ban megjelent, figyelemre méltó értekezésében olvashatjuk —, hogy „az alsóbarlangnak csak elenyésző kis része járható”, de annak is „vízszintes járatai annyira szűkek, fejletlenek”, hogy lényegében inkább vízszállító repedéshálózatnak, nem pedig egységes barlangalagútnak kell tekintenünk.

A felszabadulás utáni években Révész Lajost és Dancza Jánost, a barlang két lelkes kutatóját is nagyon izgatta az Alsóbarlang problémája. Dancza például az aggteleki barlangi-tó szakaszában, az egyik víznyelő nyílásnak a kirobantásával több mint 30 méter mélyre le tudott hatolni a felső barlang szintje alá. A fölfedezés azonban ezen a ponton sem sikerült.

Eleinte jómagam is a barlangban levő víznyelő nyílások kutatásával fogtam hozzá a több mint évszázados probléma megoldásához. Megfigyeléseim és méréseim alapján rendületlenül hittem benne, hogy az Alsóbarlangnak mégiscsak tágas, nagyméretű barlangfolyosónak kell lennie. Víznyelő kutatásaim azonban ugyanúgy kudarcra végződtek, mint a korábbi kutatóké. Sőt, Gráf Andrásné munkatársam az egyik kutatóútunk alkalmával annyira beszorult a jósavfői szakasz „Mégfagyott vízése” alatt levő víznyelőbe, hogy bizony hosszú ideig tartott, amíg életveszélyessé vált helyzetéből a kemény szikla kivésésével ki tudtuk őt szabadítani.

Közben az egyre inkább szaporodó megfigyeléseim arra a gondolatra vezettek, hogy a feltárást célszerűbb volna nem magából a felső barlangból, hanem a felszíni forrásvölgyből kiindulva megkísérelni.

Az első kutatóaknát 1954-ben a Jósavforrás feletti árvízi forrásvölgy aljában le is telepítettem. Ezzel az aknával mintegy 10 méter mélységig lehatolva, megtudtam, hogy a telepítés helye nem volt helyesen megválasztva. Ahova azonban — az első aknában most már pontosabban látott földtani helyzet alapján — a második aknát kellett volna telepíteni, azon a ponton aknamélyítést nem végezhettem, mert ez a hely pontosan a jósavfői barlangbejárást vezető országutat tartó mesterséges támasztórészbe esett volna. Ezért távolabbról, egy vízszintes táró behajtásával igyekeztem megközelíteni az Alsóbarlang mélyen eltemetett, általam elméletileg kiszámított alagútvégződésének helyét. Ez a táróvágat 1954 végén el is érte az Alsóbarlang egyik ágát. A barlangnak ebben az ágában azonban olyan nagy és mély víz volt, és benne a víz alatti szifonok sorozata sem akart végetérni, hogy már-már magam is kezdtem elveszíteni a hitemet a járható Alsóbarlang létezésében.

És ekkor segítségünkre jött egy olyan váratlan természeti esemény, amely ugyan más szempontból igen sok kárt okozott, de egyszersmind lehetővé, sőt szükségessé tette, hogy aknával felkutatassuk azt a pontot, amelytől a legtöbb eredményt várhattam, de amelyen korábban nem telepíthettem aknát a reá épült országúti létesítmény miatt. Ez az esemény az 1955. augusztus 6-i megdőbentő méretű barlangi árvíz volt. Az Élet és Tudomány X. évfolyamának 52. számában is hírt adtunk róla. Ez a talán évezredek óta páratlan mértékű barlangi árvíz játszi könnyedséggel sodorta és szakította le a felszínretörés pontjára épített hatalmas országútrészűt, úgyhogy több száz vagonnyi mennyiségű kőzetanyagát a dübörgő vízsugár messze elhordta. A jósavfői barlangbejárat-hoz vezető országút alatt 25 méter mély óriási forráskráter képződött, amely életveszélyessé tette a forgalmas országút használatát.

A Közlekedésügyi Minisztérium helyesen belátta, hogy az országutat csak úgy lehet e rendkívüli helyen megmenteni és ismét

izgatottan várjuk február 28-án este a szifon előtt az apadást. Balról jobbra : Szalai János vándor, Széchenyi Ferenc munkavezető, Katona Zoltán építész, Karsz Mihály szivattyúépítész, Jakus László és Kalla Lajos

használhatóvá tenni, ha sürgősen gondoskodunk az árvízi csatorna foglалásáról és az esetleges későbbi feltörő árvizeknek az országút alól való kivezetéséről. Így kapcsolódott az Alsóbarlang kutatásának évszázados problémájához elválaszthatatlanul hozzá a merőben gyakorlati jellegű közútbiztosítás kérdése.

Az árvízi krátertölcsér fenekén a szükséges, mintegy 13 méter mély aknát így a Közlekedési Építő Vállalat nagy műszaki felkészültséggel egykettőre lemélyítette. Ezzel az aknával értük el végülis 1957. január 28-án azt a nyílást, amelyen bebújva, annyi meddő próbálkozás után, végre bejutottunk az Alsóbarlang rég keresett főfolyosójába.

Az első felfedező útra *Szécsényi Ferenc* munkavezetővel kettesben indultunk. A sziklafolyosóban mindjárt az elején derékig érő vízben, alacsony, szifonszerű mennyezet alá görnyedve haladhattunk. Mit sem törődve a 10 fokos víz metsző hidegével, tágra nyílt szemmel törtetünk egyre beljebb a hívogató sötét ismeretlenbe. A barlang sziklabiltozata befelé nemsokára emelkedni kezdett, úgyhogy néhány méter után már 5–6 méter magasan láttuk a fejünk felett. Kellemetlen volt, hogy befelé haladtunkban a víz is egyre mélyebbre vált. *Szécsényi* kikapaszkodott az iszapos sziklafalra, és azon igyekezett tovább befelé. A fal azonban annyira csúszós és meredek volt, hogy hamarosan meg kellett állnia. Jómagam célszerűbbnek láttam ennél a kísérletezésnél az úszást. Karbidlámpámat bal kezemmel óvatosan a víz színe fölé tartván, csak jobb karral evezve, oldalt fekve úszhattam előre. Lábamon gumicsizmák voltak. Eléggé nehezítették a tempózást.

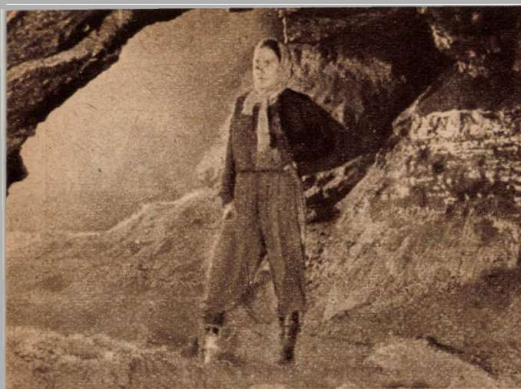
Néhány méternyi úszás után már olyan mély volt a víz a barlangban, hogy a fenékre nem tudtam leállni. Sőt, amikor később úszva, tapogatóbottal igyekeztem a vízmélységet lemérni, megállapíthattam azt is, hogy itt már a 3 méteres tapogatórúd sem ér feneket. E kényelmetlen úszás közben ráadásul csakhamar a víz is ráfröccsent lámpámra. Kialudt. Szerencsére *Szécsényi* a visszaúszáshoz tudott világítani. A második beúszáskor lámpám már nem aludt ki. A folyosó egyik éles kanyarulata után azonban váratlanul egy szifonhoz érkeztem. A mennyezet mélyen a víz színe alá süllyed e ponton s a továbbúszást megakadályozta ... Eddig a pontig fedeztük föl tehát e fagyos januárvégi estén az Alsóbarlangot.

Az erősen mosott, néhol sajtyszerűen üregessé vált sziklafalak az alsó barlang árvizeinek hatalmas erejéről mesélnek. Jakucsné és Széchenyi, a felfedező brigád két tagja

Azt hiszem, fölösleges leírni, hogy e perctől minden gondolatom a szifonon való átjutásé volt. Bizonyos jelekből ítélve arra következtethettünk, hogy a szifon térségében levő mély víznek a barlang még ismeretlen belső szakaszai felől nincsen bővízü utánafolyó állandó pótlódása. Ezért *Katona Zoltán* építészvezető mérnökkel megállapodtunk abban, hogy szivattyút hozatunk, és szivattyúzással próbáljuk lesüllyeszteni a szifon vízszintjét. E gondolatot azonban — az épp ekkor megindult hóolvadások okozta barlangi árvizek miatt — csak egy hónap múlva, február 28-án valósíthattuk meg.

Emlékezetes dátum lett ez a fagyos februárvégi nap az Aggtelek vidéki barlangkutatások történetében. Az akna fenekén elhelyezett nagy teljesítményű elektromos szivattyúgép délelőtt 11 órakor dolgozni kezdett. A vízszint pedig, lassan bár, de szépen apadásnak indult. A délutáni órákban már száraz lábbal bemehettünk az Alsóbarlang kavicsos folyosójára, oda, ahova egy hónappal korábban még csak úszva juthattam. De a szifon még mindig víz alatt volt. A szivattyú azonban szorgalmasan dolgozott, s a barlang tavának víztükré óráról órára apadt.

A kavicsos medrű, kanyargós alsó barlangi folyó ismeretlen föld alatti világokba vezet

Este 8 óra körül végre a szifon „ugatni” kezdett. Eleinte megdöbbenet hallgattuk a merőben szokatlan, előbb szaggatott erős bőföggéssel kezdődő, majd hangos ugatásba csapó, végül mély, hörgésszerű sóhajtásokba fúló, mintegy 5 percig tartó erős hangokat. Nemsokára azonban egy egyenletes mély sóhajtásra emlékeztető hang kialakulása megadta a történetek magyarázatát. A szifon sziklamennyezetétől az apadó víz elvált, s a kialakult légréten az Alsóbarlang huzatja szabadon jelentkezhetett. Most már tehát valóban megnyílt az út az „Alsó-Baradla” felé ...

A szifonon elsőnek *Kalla Lajos* kíséretében bújtam át, majd mintegy félóra múlva utánunk jött *Gáll András* fotós munkatársam, *Szűcsényi Ferenc* és a *feleségem* is. Mire azonban már ők hárman beértek, mi Kallával messze bejártuk az Alsóbarlangot.

A szifon után egy lapos mennyezetű, jókora terembe jutottunk. A terem felső végéből körülbelül 5 méter széles és magas, kavicsos talajú, kanyargós sziklafolyó vezetett bennünket tovább. E folyóban kristálytisza vízzel csobogott a leszivattyúzott szifon felé egy ismeretlen föld alatti patak. Mintegy 200 métert szaladtunk előre Kallával a patak sima kavicsos partján. Időig a folyó erősen emelkedett. Ettől kezdve azonban a járat esése kisebbé vált, s a következő, mintegy 250 méteres alagút-szakaszban zöld színű tavakat találtunk. A roppant bizarrul kioldott sziklaóriások tövében impozáns látványt nyújtanak a barlangtermek tiszta vizű, kavicsos fenekű tavai. Ő de szép lesz, ha itt rejtett világításban, csónakon fog tovasiklani majd a csodálkozó látogatósereg!

Mi azonban Kallával csak fujtattunk a hol nyakig, hol mellig érő hideg vízben,

és lámpáinkat magasra tartva azon igyekeztünk, hogy minél rövidebb idő alatt túljussunk e csodásan szép mély vizű szakaszon. Nos, túljutni rajta ezen az utunkon nem sikerült. Egy keskeny, magas sziklafolyóban annyira elmélyült a víz, hogy itt már nem volt tanácsos úszva sem továbbmenni. Annál is inkább, mert ha lámpánk elaludna, többé nem tudnánk meggyújtani. Gyufáink ugyanis teljesen eláztak már korábban. Nehéz szívvel, de mégis vissza kellett fordulnunk, hogy mégjobban fölszerelve hódíthassuk meg következő fölfedező utunkon a még mindig ismeretlen s nyilván sok csodálatos meglepetést rejtő szakaszokat.

Eközben az utánunk jövő 3 fölfedező társunk néhány felvételt is készített a barlangban. Ha nem is a legművészebbek és a barlangnak nem is a legszebb részeit mutatják e képek, mégis becsesek, hiszen az első dokumentumaink a Baradla újonnan megismert Alsóbarlangjáról.

Igen ám, de amíg mi a barlangban járunk, odakinn a szivattyú felmondta a szolgálatot. A szifonnál reánk várakozó társaink rémülten látták, hogy nem fognak tudni segíteni: a víz percről percre ismét emelkedik a szifon alatt. Az aknában a szivattyú gépésze verejtekezve mindent elkövetett, hogy megmentsen bennünket. Hiába! A szivattyú sehogy sem akart újra megindulni. Ákik bajlódtak vele, nem tudták, hogy azt a barlangkutatót, aki ilyen nagy fölfedezés lázában ég, már nemigen kell félteni egy szifon átúszásától. Ugyan mit is számított nekünk ilyen „kis” kellemetlenség! Legfeljebb nem nyakig, hanem a fejünk búbjáig vizek lettünk, mégis kijöttünk mindannyian ép bőrrel, sőt még csak meg sem fáztunk.

Pedig a fagyos márciusforduló éjszakáján alaposan reánk dermedt a ruha, mire meleg lakáshoz értünk ...

Jakucs László

geológus,
az Aggteleki Cseppkőbarlang
igazgatója

A következő szám tartalmából

Üstökösök — Lássunk tisztán vízerő-kincsünk dorgában! — A repülő-sárkányok életéből — A zaj és a hallás — Növénytermesztés talaj nélkül — Meghalt Byrd admirális — Úton az ember nélküli gyár felé — Mikroszkóppal az élet nyomában